

Den nyttige skole

Lars Qvortrup, dekan for DPU, Aarhus Universitet

”Hvilke krav stiller videnssamfundet til uddannelsessystemet – til eleverne, lærerne, skolerne og politikerne?” Det spørgsmål blev stillet igen og igen af hans excellence Shaikh Mohammed bin Essa Al Khalifa og hans kongelige højhed Kronprins Salman bin Hamad Al Khalifa på den store og ambitiøse konference ”The Education Project”. Den ene er direktør og den anden bestyrelsesformand for ”Bahrain Economic Development Board”. Til sammen var de ansvarlige for konferencen, som blev afholdt i kongedømmet Bahrain d. 8.-10. oktober 2010, og som samlede mere end 500 deltagere fra 50 lande, herunder et imponerende panel af undervisningsministre.

Lige så hyppigt spørgsmålet blev stillet, lige så enslydende var svaret: Folkeskolens elever skal lære at gøre nytte i vidensøkonomien. Undervisningsresultaterne skal kunne måles. Politikerne skal tænke langsigtet og investere i uddannelsesområdet. Og friheden til, hvordan undervisning skal tilrettelægges og skoler organiseres, skal være større og skal være baseret på forsknings- og professionsviden og ikke på politikeres ”mening” om, hvordan folkeskolen bør indrettes.

Men hovedbudskabet var: Skolen skal gøre nytte, for den er første led i det vidensøkonomiske kredsløb. Baggrunden er, at i vor tid er nationerne konkurrenter på det globale, vidensøkonomiske marked. Hvis ikke politikerne investerer visionært, langsigtet og massivt, er det de andre lande, der løber med fremtidens velfærd. Derfor er grundskolen – og hele det samlede uddannelsessystem – et af de centrale investeringsobjekter og en af de afgørende udviklingsressourcer for det 21. århundredes stater, der ruster sig til den internationale konkurrence på det vidensøkonomiske marked. Og derfor er det de økonomiske organisationer – det økonomiske udviklingsråd i Bahrain, Vækstforum i Danmark, OECD og Verdensbanken på det overnationale niveau – der stiller og besvarer vor tids strategiske uddannelsesspørgsmål. Diskussionen om skole og uddannelse er – på godt og ondt – blevet en økonomisk diskussion i lige så høj grad som den er en ideologisk eller kulturel diskussion.

Mon ikke det mest interessante og relevante eksempel lige nu er præsident Obama’s uddannelsespolitik? Eksemplet er interessant, fordi Obama har fanget tidens tendenser. Og det er relevant, fordi han stadig har en høj stjerne herhjemme. Havde det været Bush... Men det er det ikke, det er Obama, som de fleste af os på tværs af politiske forskelle fortsat har meget til overs for.

Hans udgangspunkt ligner det danske: Hvis man overhovedet kan generalisere – for spredningen i det amerikanske uddannelsessystem er jo kolossal – kan man sige, at de amerikanske elever er svage hvad angår faglig viden, men til gengæld i top med hensyn til selvtillid. De tror på sig selv, men de har ikke altid så meget faktisk viden at have deres selvtillid i.

Det skal der gøres noget ved, har Obama og hans undervisningsminister Arne Duncan besluttet. Derfor har de lanceret det storstilede uddannelsesprogram ”Race to the Top”. USA skal i spidsen, og det skal ske i en fart. Men hvordan gør man det, når uddannelsespolitik i USA er et anliggende for de enkelte stater? Det gør man ved at afsætte 4,35 mia. USD i en slags konkurrence mellem samtlige stater. Kriterierne i konkurrencen

var planer for efteruddannelse af lærere og skoleledere, generelle kvalitetsløftsplaner, datasystemer der kan dokumentere uddannelseseffekter, planer for at reformere problemskoler m.v. 40 stater deltog i første runde af konkurrencen. Tennessee og Delaware vandt og modtog henholdsvis 500 og 100 millioner dollars.

Hvordan reformerne konkret gennemføres er ikke så vigtigt. Det afgørende spørgsmål er, om det virker. "Has Johnny actually learned anything over the course of the year?" lyder sloganet. Har Johnny rent faktisk lært noget? Derfor er nøgleordet accountability. Resultaterne skal kunne måles, og de der får pengene skal både aflægge regnskab og kunne holdes ansvarlige for, at indsatsen har effekt. Gevinsten? Ud over den gulerod, at der følger penge med, er gevinsten en højere grad af frihed for lærerne og skolerne. Politikerne skal ikke blande sig i processerne, dvs. i måden man gør det på ude på skolerne. Hele denne lammende detalje-styring skal man til livs. Til gengæld vil politikerne vide, om de får noget for pengene. Gør som I vil! Eksperimentér! Men det skal virke, og kun det der kan måles tæller. Som det blev sagt igen og igen på konferencen i Bahrain: "What cannot be measured cannot be improved". Det der ikke kan måles eller på anden måde redegøres for, kan man ikke forbedre.

Det gælder på internationalt niveau: Først med gode måleredskaber kan vi se, at der er forskel på effekten af forskellige landes uddannelsessystemer. Vi kan se at de – ud fra de kriterier som måleværktøjerne er baseret på – gør det bedre i Finland, Singapore eller Canada end i andre lande, herunder Danmark. Og først når vi kan se det, har vi mulighed for at undersøge, hvad det er, der gør en forskel. Vi kan benchmarke og lære af hinanden. Det er naturligvis et stort fremskridt.

Men det gælder også på skoleniveau. Man skal naturligvis ikke teste for testens skyld, men for at give lærerne redskaber til at se, om det, de gør, har effekt. Virker den specialpædagogiske indsats, eller virker den ikke? Hvem kan læse efter afslutningen af 2. klasse, og hvem kan ikke? Dur de metoder, vi bruger i matematikundervisningen? Og hvis det ikke virker: Hvad gør vi for at forbedre resultatet?

I dag ved vi fx, at det er læreren, der er den afgørende faktor. Gode lærere spiller en langt større rolle end fx klassestørrelser. Og vi ved også, hvad der menes med "gode lærere": Gode lærere er lærere der er gode til at lede klassen, til at skabe struktur og sammenhæng i fagindholdet, til at sikre ro og orden i undervisningen og til at motivere eleverne. Dette er netop blevet bekræftet af en stor undersøgelse, som professor Thomas Nordahl fra Norge har gennemført på baggrund af data fra knap 25.000 elever, pædagoger og lærere i den danske folkeskole. For vor tids undervisning er baseret på viden om, hvad der virker.

Naturligvis blev der også rejst indvendinger på konferencen.

Indretter man ikke undervisningen efter testmetoderne, lød et spørgsmål? "Teaching to the test", som det hedder. Jo, lød svaret, men hvis det er tilfældet, må vi teste mere intelligent. For der er ikke nogen tvivl om, at der skal undervises og derfor testes i andet end paratviden. Paratviden – i matematik, naturfag, engelsk og modersmål – er afgørende vigtig, men langt fra tilstrækkelig. Lige så vigtigt er det, at eleverne er gode til at bruge deres viden, og at de kan samarbejde og tænke kritisk og kreativt. Eleverne skal ikke bare kunne give de korrekte svar. De skal også kunne stille de gode spørgsmål og kritisere de forudsætninger, svarene bygger på. Derfor er der verden over fuld gang i at udvikle tests, der også måler på de "bløde" kompetencer, og som kan bruges af den enkelte lærer. For når man tester, aflægges man regnskab til dem,

der betaler. Men man skal også teste, så man opnår diagnostisk viden, som kan bruges til at forbedre den efterfølgende didaktiske og ledelsesmæssige indsats.

Hvad med de politiske og kulturelle kompetencer, lød en anden indvending? Bliver de ikke sendt i skammekrogen af det stærke fokus på vidensøkonomien? Her lød svaret, at der naturligvis skal være balance. Demokrati, "nation building" og personlig dannelse er stadigvæk vigtige mål. Men det er helt klart, at den vidensøkonomiske nyttetænkning spiller en langt større rolle end tidligere.

Men er det nu så vigtigt, at vi gør noget? Kan vi ikke bare vente og se eller fortsætte som vi plejer at gøre? Skal vi nødvendigvis bruge flere penge på uddannelse i disse tider, hvor finanskrisen stadigvæk skygger? Og kan vi overhovedet blive enige i Danmark, hvor de potentielle partnere i fremtidens partnerskab synes at tænke mere på egeninteresser end på det fælles ansvar.

Svaret fra stort set alle tilstedeværende lande var: Jo der skal investeres. Tænk på Singapore. Da landet for tre år siden blev ramt voldsomt af finanskrisen, investerede man øjeblikkeligt 400 millioner kroner i forskningsbaseret uddannelsesudvikling, for når det eneste råstof er viden, er det også det eneste sted, man ikke må spare. Tilsyneladende har de ret i Singapore. OECD udsendte for nylig en rapport, der beregnede omkostningerne ved ikke at investere ambitiøst nok i uddannelsessystemet: Baseret på analyser af 40 års komparative undersøgelser af uddannelses-effekter konkluderer rapporten, at forskelle i uddannelseseffekter fører til betydelige forskelle i nationernes økonomiske vækst. Hvis Danmark forbedrede sin PISA-score med det, der svarer til 25 point over de næste år, ville resultatet være 250 procents forøgelse af bruttonationalproduktet i 2090. Store summer, ambitiøse reformer og lange tidshorisoner? Ja, for det tager 20 år at gennemføre store uddannelsesreformer, og det tager 40 år før hele arbejdsstyrken er udskiftet. Men hvis ikke vi tager initiativet i dag, løber de andre nationer med gevinsterne. For ganske vist er OECD's beregninger tydeligvis skrivebordsberegninger. Men budskabet er klart: Uddannelse er en investering med klare økonomiske effekter. Derfor skruer flere og flere lande op for investeringerne i uddannelsesudvikling og uddannelsesforskning. Hertil kommer, at moderne, videnstunge virksomheder ikke baserer deres beslutninger på nationalromantiske følelser. De etablerer den næste forsknings- og udviklingsafdeling der, hvor omstændighederne er gunstige, og hvor der er veluddannet arbejdskraft. Og det kan lige så vel være Kina, Indien eller Singapore som det kan være Danmark.

Derfor står uddannelsesreformer højt på listen over politiske reformer. Derfor har ingen nation råd til at tøve. For ganske vist kan det ikke mærkes i morgen og kun i beskedent omfang i denne eller næste valgperiode. Men om 60 år slår de fulde konsekvenser igennem. Så om der er råd til at vores børnebørn kan gå på pension er et spørgsmål, som vi tager stilling til i dag.

Hvordan griber man det helt konkret an rundt i verden?

I Boston står Harvard Graduate School of Education i spidsen for et stort, forskningsbaseret skoleudviklingsprojekt, hvor et stort antal skoler i området deltager. Grundprincipperne er, at det er data-baseret. Man indsamler kvantitative data om elever og lærere, undervisning og udbytte, både for at kunne aflægge regnskab til dem, der betaler, og for at kunne give feedback til de lærere, der er involveret. Man supplerer projektet med løbende efteruddannelse på de skoler, som projektet foregår på. Man har udviklet det, der kaldes distribueret ledelse. Dvs. at hvert fagområde (modersmål, fremmedsprog, matematik, naturfag og så videre) udgør et team, der ledes af en fagdidaktisk specialist. Og så sørger man for at

skolerne er teknologisk opdateret. Projektet har været i gang i et stykke tid, og det virker. Elevernes udbytte stiger.

I Singapore har man igennem mange år haft et tæt samspil mellem forskning, udvikling og skoler. Partnerskabet omfatter National Institute of Education (der svarer til DPU plus professionshøjskolerne), Ministry of Education (der er ansvarlig for skoleudvikling, læreplaner, efteruddannelse osv.) og alle skoler i landet. Man har taget afsked med enhver form for pædagogisk "religion", uanset om den hedder mange intelligenser eller noget andet eller tredje. Det der interesserer er, *hvad* der virker, og *hvorfor* det virker. Man opfatter efteruddannelse af lærerne som det vigtigste udviklingsinstrument, og derfor har alle lærere ret til – og benytter sig af – 100 timers betalt efteruddannelse om året. Og så arbejder man inden for rammerne af langsigtede, klare rammer. For selvfølgelig er uddannelse ikke upolitisk. Naturligvis er det ikke tilstrækkeligt at blive enige om, "hvad" der virker. Man skal også arbejde i forhold til uddannelsesmål, som både handler om økonomi og om selvstændighed og kulturel sammenhængskraft. Men politikerne holder sig fra at blande sig i de daglige og specifikt pædagogiske og didaktiske anliggender.

Sammenligner man alle de mange udenlandske initiativer med de danske, kan man godt blive lidt bekymret for, hvad vi *gør* – eller *rettere*: ikke *gør* – i Danmark. Til gengæld er det glædeligt at se, hvad der sker på græsrodsniveau, for det er tydeligt, at flere og flere lærere og skoleledere ved, at skoen trykker – og hvor den *gør* det. For to år siden satte projektchef Ole Hansen fra Professionshøjskole Nordjylland gang i det, der allerede nu er blevet Danmarkshistoriens største udviklings- og efteruddannelsesprojekt på folkeskoleområdet: LP-projektet. I dag deltager næsten 500 skoler, 25.000 lærere og elever og knap 200.000 elever. Målet er skoleudvikling og professionsløft. Midlet er efteruddannelse på de skoler, projektet omfatter. Forudsætningen er masser af data om skolerne, undervisningen og læringsudbyttet. Princippet er at forskning, professionsudvikling og praksis går hånd i hånd. Og jeg kan tilføje: Det virker!

Andre eksempler er det splinternye center for naturfagsdidaktik, som etableres i et samarbejde mellem KU, DPU og professionshøjskolerne UCC og Metropol. Og det er det såkaldte professionsløfts-konsortium, som VIA, UCC og Metropol har lavet sammen med DPU.

Så vi kan godt i Danmark, og viljen er til stede. Men det er vigtigt, at disse og tilsvarende initiativer også får den politiske understøttelse, som er nødvendig. For rammebetingelserne har ændret sig. I vor tid er uddannelsespolitik – uanset om man kan lide det eller ej – blevet et af konkurrencestatens vigtigste redskaber.